

INTRODUKTION

Temaet i dette nummer af RETFÆRD er kriminalromanen. Vi læser alle i større eller mindre udstrækning kriminalromaner, og derfor fandt vi i redaktionen, at det kunne være spændende nærmere at undersøge, hvad det er for nogle holdninger og synspunkter til retssystemet, der formidles i disse bøger, i kriminalromaner sættes spørgsmålet om retssystemets og samfundets retfærdighed eller uretfærdighed under debat.

Artiklerne er primært skrevet af ikke-jurister, hvilket hænger sammen med, at det er uvant for jurister fagligt at interessere sig for retssystemet fra krimiens eller andre trivialmediers synsvinkel. På den anden side rejser artiklerne en lang række spørgsmål, hvis besvarelse er vigtige for en socialistisk retsstrategi. Artiklerne omhandler både de klassiske kriminalromaner i "who done it" genren, der ofte er entydigt systembevarende, og de moderne kriminal- og politiromaner, der undertiden mere eller mindre åbent indeholder kritik af retssystemet og særlig politiet. Disse to yderpunkter er udtryk for en udvikling inden for genren og et generelt problem er her, hvilke samfundsmæssige faktorer, der påvirker kriminalromanens retssyn. Et andet vigtigt problem er, hvordan kriminalromanen påvirker læsernes retssyn.

Peter Blumes artikel "Ret og retsopfattelse" har nærmest karakter af en oversigtsartikel. Det nævnes, at der kan bestå en konflikt imellem retsopfattelsen og retssystemet, men at det samtidig må antages, at der reelt findes mere end en retsopfattelse og at målet næppe kan være, at retsopfattelse og ret bør være sammenfaldende. Gennem en omtale af begrebet gældende ret og retskilderne, som de behandles inden for traditionel retsvidenskab, nås det resultat, at retsvidenskaben er en standsvidenskab, hvor folkelig retsopfattelse ikke tillægges stor betydning.

Bodil Folke Frederiksen behandler retsopfattelsen i den engelske kriminalroman og beskæftiger sig her med de store forfatterinder fra "The golden age", Agatha Christie og Dorothy Sayers. Det påvises, at samfundet her opfattes som en familie, og at temaet er "private forbrydelser" og at opklaringen er privat gennem privatdetektiven (Hercule Poirot, Lord Wimsey). Det er engelsk overklasseideologi, der formidles i disse bøger. Politiet er troværdigt og loyalt overfor familien, men er uden for denne og dennes konflikter. Natvægterstaten er idelet. Den dømmende magt er retfærdig og virker som en selvstændig enhed. Disse romaner er stadig enormt populære, selvom deres samfundsbillede ligger fjernt fra firsernes virkelighed, og måske netop derfor, fordi disse bøger udover spændingen giver en følelse af tryghed.

Bo Tao Michaelis' artikel "Strømer eller småborger?" beskæftiger sig med den moderne politiroman, der karakteriseres ved en større

realisme i beskrivelsen af politiets arbejde. Årsagerne til denne roman-types fremkomst efter 2. verdenskrig mener forfatteren skyldes primært tre faktorer, dels aversionen efter krigen mod overmennesketypen, dels militærets popularitet, der kan overføres til politikorpset, dels politiets egen popularitet i den kolde krig (FBI etc.). Særlig behandles Sjöwall og Wahlöö, der på grund af deres politiske opfattelse udviklede genren til at være kritisk overfor samfundet og politiet. Især analyseres bogen "Den afskyelige mand", der viser den latente fascisme i en bestemt mandsopdragelse og -uddannelse, forstærket gennem adskillelsen mellem arbejdsliv og privatliv.

Artiklen slutter med følgende spørgsmål, der også er af generel interesse: "Skal loyaliteten overfor arbejdsgiveren – staten/samfundet/systemet – altid gå forud for den ansattes egen selvstændighed og evne til kritisk tænkning og personlig engagement? Skal politimanden – dvs. funktionæren – altid tænke og tale i flok? Og er det muligt uden at blive skizofren, at arbejde inden for et system, hvis mangler og overgreb oftere og oftere springer i øjnene? I Danmark med sine mange offentlige ansatte – ja med sine mange lønmodtagergrupper i det hele taget – er det spørgsmål, som berører mange lag og kredse. For politiet er det spørgsmål om at være småborger eller strømmer. Eller er der andre bud?"

Bo Bjørnvig beskæftiger sig i sin artikel med Georges Simenon's Maigret romaner og viser her, at forbryderen i disse bøger er en synder, der bør tilgives. Årsagerne til forbrydelser er ikke samfundsmæssige, men psykiske/individualistiske, særlig beroende på opdragelsen. Disse meget populære krimier er karakteriseret ved at være baseret på den klassiske liberale ideologi om, at enhver er sin egen lykkes smed samtidig med at den sociale virkelighed ikke inddrages. Gennemgående er de borgerlige normer i højsædet. Et nærliggende spørgsmål er, om krimien er ren eskapisme fra dagligdagen?

P.O. Tråskmann opfatter krimiens opgave som underholdning men samtidig er krimien informationskilde om retssystemet, og der rejses derfor et spørgsmål om denne information er korrekt. Som svar på dette spørgsmål siges, at helhedsbilledet af straffesystemet er begrænset, at krimiens yndlingsforbrydelse, mordet, er ringe udbredt i virkeligheden, og at virkelige mord sjældent er planlagte som i kriminalromanerne. For så vidt angår retsprocessen tildeles forsvareren en meget mere aktiv rolle end denne reelt indtager. – Den traditionelle kriminalroman giver et forvrænget billede af den retlige virkelighed, og man kan rejse det spørgsmål, hvilken betydning dette billede har for borgerne i deres virkelige konfrontation med retssystemet? Det retfærdige system viser sig måske at være uretfærdigt, og hvad er konsekvenserne af diskrepansen mellem de to virkeligheder?

Bo Tao Mikaelis anmelder Johan Asplunds bog Bertillon og Holmes og redegør her for kriminalromangenrens udvikling fra at være progressiv og kritisk litteratur til at være konservativ og reaktionær.

Endelig forsøger Peter Blume at se på retsopfattelsen som en art ideologi inden for en marxistisk retsopfattelse, og rejser især spørgsmålet om, hvorledes socialistiske jurister skal forholde sig til spændinger mellem en populær retsopfattelse og en socialistisk opfattelse af retssystemet.

Redaktionen håber, at artiklerne i dette tema, vil give anledning til diskussion blandt læserne og modtager gerne bidrag om den almindelige retsopfattelses betydning for socialistiske jurister.

Med udgangspunkt i "Marxistisk teori och rättsvetenskap" af Lars D. Eriksson og "Rätt, samhälle och politisk handling" af Thomas Mathiesen, fortæller Håkan Hyden den debat om legalstrategier, der har været ført i Retfærds spalter. Netop Lars D. Erikssons og Thomas Mathiesens synspunkter har udgjort yderpunkterne i denne debat. Hyden lægger i artiklen "legalstrategi – med eller utan rätt" op til en syntese af Erikssons og Mathiesens synspunkter, d.v.s. en legalstrategi som, "använder rätten som arena men som inte känner sig bunden av rätten som ideologi".

Også den næste artikel er et indlæg i legalstrategidebatten, og Lars D. Erikssons legalstrategiopfattelse er også udgangspunktet for dette indlæg. Anna Christensen kritiserer i sin artikel "ideologikritik contra dogmatik" den opfattelse, som Lars D. Eriksson giver udtryk for i artiklen, "utkast till en marxistisk jurisprudence", trykt i Retfærd nr. 11. Anna Christensen vil med sit indlæg vise, at ideologikritik og en alternativ retsdogmatik, som bygger på elementer i det eksisterende retssystem, ikke kan forenes.

I artiklen "retsfilosofien og de politiske forandringer i Spanien" analyserer Liborio L. Hierro, retsfilosofiens position og betydning under Franco-regimet, og dens rolle under de senere års forsøg på at gøre Spanien til en demokratisk retsstat.

Dansk Retspolitisk Forening tog i juli 1981, initiativ til dannelse af en komite vedrørende politiets opgaver, særlig med henblik på problemerne omkring kollektive sociale uroligheder. I artiklen "politiet i det danske samfund" redegøres for baggrunden for- og formålet med komiteens dannelse.

Henrik Bang anmelder "Marxistisk teori och rättsvetenskap I, II" af Lars D. Eriksson.

Claus Norup Nielsen har under overskriften "advokatens selvopfattelse" samlet tre sange fra et advokatkursus, og knytter et par bemærkninger hertil.

Til sidst er der en kort omtale af "forum för rättsteori och rättspo-

litik” ved Stockholms universitet.

Peter Blume har været temareda^tør af dette nummer.